

İslamî Tebliğ Sürecinde Mahzûmoğulları
-Kabilevî ve Bireysel Duruş Açısından Bir Değerlendirme-
Makhzumids in The Process Of Islamic Invitation
-An Evaluation In Terms of Tribal And Individual Attitude-

Mehmet Şimşek

Dr. Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, İslam Tarihi Ana Bilim Dalı
PhD Student, Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Department of Islamic History
Kahramanmaraş / Turkey
mehmetsimsekzz@hotmail.com
orcid.org/0000-0002-5462-4949

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi / **Article Type:** Research Article
Geliş Tarihi: 14 Ocak 2022 / **Date Received:** 14 January 2022
Kabul Tarihi: 26 Mayıs 2022 / **Date Accepted:** 26 May 2022
Yayın Tarihi: 30 Haziran 2022 / **Date Published:** 30 June 2022
Yayın Sezonu: Haziran 2022 / **Pub Date Season:** June 2022

Atıf: Şimşek, Mehmet. "İslamî Tebliğ Sürecinde Mahzûmoğulları - Kabilevî ve Bireysel Duruş Açısından Bir Değerlendirme". *Akademik Siyer Dergisi* 6 (Haziran 2022), 93-110.

Citation: Şimşek, Mehmet. "Makhzumids in The Process Of Islamic Invitation -An Evaluation In Terms of Tribal And Individual Attitude-". *Journal of Academic Sirah* 6 (June 2022), 93-110.
<https://doi.org/10.47169/samer.1057610>

İntihal: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/samer> **e-mail:** akademiksiyerdergisi@ksu.edu.tr

Yayıncı: KSÜ Siyer-i Nebi Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Published by: KSU Sirah Researches Application and Research Center

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Mehmet Şimşek).

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Mehmet Şimşek).

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicariTüretilemez 4.0 (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License CC BY-Nc 4.0.

Öz

Kusay b. Kilâb'ın Huzâa kabilesini Mekke şehrinin idaresinden uzaklaştırmasından sonra İslâmiyet'e kadar uzanan dönem içerisinde Kureyş kolları arasında farklı zamanlarda çeşitli nedenlerden dolayı gruplaşmalar meydana gelmiştir. Kusay b. Kilâb'ın vefatından sonra meydana gelen Ahlâf-Mutayyebûn ayrılığı Kureyş batınları arasında gruplaşmaların yaşanmasına sebebiyet veren olayların başında gelmektedir. Batınlar arasında yaşanan rekabetin ilk kıvılcımı bu idari görevlerin paylaşımı meselesi olmuştur. O dönemden Hz. Peygamber'e ilk vahyin geldiği döneme kadar farklı zamanlarda yaşanan olaylar, Kureyş batınları arasındaki gruplaşmayı belirginleştirmiştir. Benî Mahzûm da bu gruplaşmalar sırasında kendi çıkarları doğrultusundaki yerini almıştır. Hz. Peygamber ile akrabalık bağı bulunan Benî Mahzûm, risâletten önce Ahlâf-Mutayyebûn çekişmeleri, Kâbe'nin tamiri gibi olaylarda öne çıkarken İslâmiyet'in ilk yıllarında ise Hz. Peygamber'e karşı oluşturulan muhalif hareketin liderliğini yürütenler arasında bulunmaktadır. Kaynaklarda genellikle Emevîlerin, Hz. Peygamber'e karşı muhalefetleri aktarılmasına rağmen Bedir'e kadar asıl muhalif tutumun Benî Mahzûm tarafından sergilendiği açıkça anlaşılmaktadır. İlk Müslümanlar arasında bulunan önemli şahsiyetlerin bir kısmı da bu batına mensuptur. Kureyş kolları arasında da dikkat çeken Benî Mahzûm, sahip olduğu ekonomik ve siyasi güç dolayısıyla bi'setin ilk yıllarında meydana gelen hâdiselerde öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Kureyş, Benî Mahzûm, Mekke, Kabile.

Abstract

After Quşayy b. Qilâb removed the Khuzâ'a tribe from the administration of the city of Mecca, groupings occurred among the Quraysh clans at different times due to various reasons, in the period leading up to Islam. The separation of ahlâf- muṭayyabûn, which took place after the death of Quşayy b. Qilâb, is one of the leading events that led to groupings among the Quraysh clans. The first spark of the rivalry between the clans was the issue of sharing these administrative duties. The problems that took place at different times from that period to the period of first revelation to the Prophet made the grouping among the Quraysh clans clear. Banū Makhzûm also took its place in line with its own interests during these groupings. While Banî Mahzûm, which was related to the Prophet, stood out in events such as ahlâf- muṭayyabûn strife and the repair of the Kaaba before the prophethood, in the first years of Islam, it was among those which led the opposition movement formed against the Prophet. Although the sources generally report the opposition of the Umayyads to the Prophet, it is clearly understood that the main oppositional attitude was exhibited by Banū Makhzûm until Badr. Some of the important people among the first Muslims belong to this clan. Banū Makhzûm, which also draws attention among the clans of Quraysh, stands out in the incidents that took place in the first years of prophethood due to its economic and political power.

Keywords: Sirah, Quraysh, Banū Makhzûm, Mecca, Tribe.

GİRİŞ

İslam tarihi çalışmalarının genellikle Hz. Peygamber'in mensup olduğu Benî Hâşim'i ele alması ve Benî Mahzûm gibi önemli Kureyş batınları hakkında yeterli çalışmaların bulunmaması bu araştırmanın yapılma ihtiyacını doğurmuştur. Dönemin zihniyetini ve günümüze yansımalarını tam olarak anlayabilmek amacıyla sadece tarihin öznesi olan önemli figürler/gruplar/kabileler değil bunların yanı sıra arka planda yer alan şahsiyetler, olaylar ve durumların da incelenmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Tarihî olaylara bu şekilde yaklaşmak tarihî anlamlandırmamıza da yardımcı olacaktır. Araştırmamızda Benî Mahzûm'un, Kureyş içerisindeki konumu ve İslâmiyet öncesi dönemde yer aldığı olaylara yer verilmiştir. Çalışmada, Benî Mahzûm mensubu olarak Mekke'de Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı sindirme politikası uygulanan kişiler ve aynı kola mensup ilk Müslümanlar ele alınmıştır. Bundan ötürü Hâlid b. Velîd, İkrime b. Ebî Cehil, Züheyr b. Ebî Ümeyye, Muhâcir (Velîd) b. Ebî Ümeyye ve Abdullah b. Ebî Ümeyye gibi İslâmiyet'in ilk dönemlerinde Müslümanlara karşı düşmanca tavır takınan ve ilerleyen yıllarda İslâmiyet'i benimseyen şahısları araştırmanın dışında bıraktık. Söz konusu şahsiyetlere konu bağlamında gerektiği yerlerde kısaca temas etmeyi uygun gördük. Fakat konunun dışına çıkmamak için ayrıntılı bilgilere yer vermedik. Hz. Peygamber'in hayatı içerisinde Benî Mahzûm'un bütün üyelerinin yerini tespit etmek başka bir araştırma konusu olacaktır. Araştırmamız, daha önce aynı konuyu ele alan fakat İslâmiyet'in ilk yıllarındaki olaylara değinmeyen bir çalışmadan¹ Benî Mahzûm'un İslâmiyet'e karşı oluşturduğu muhalif tutumu incelemesi ve batına mensup ilk Müslümanları daha detaylı ele alması bakımından ayrılmaktadır.

Tarihi meydana getiren unsurların bir kısmı aynı zamanda tarihin öznesi de olan kişiler ve sosyal gruplardır. Bu nedenle İslam'ın ilk yirmi üç yıllık serüvenini anlamak aslında muhataplarını tanımayı gerektirmektedir. Tarihî olayları, anlamlandırmak; olayların faili olan kişi veya grupların meydana getirdiği vak'aları tanımak ve yorumlamakla mümkündür.

Hz. Peygamber tarafından ilk olarak Kureyş kabilesine, daha sonra çevrede bulunan farklı yerleşim yerlerinde yaşayan insanlara tebliğ edilen İslâmiyet'in, dönemin koşullarına göre nasıl bir süreç yaşadığını öğrenmek İslam tarihi/tarihçileri açısından önemlidir. İslam'ın ilk yıllarında -özelde asabiyet duygusundan dolayı- Kureyş içerisinde Hz. Peygamber'in koruyuculuğunu üstlenen iki batın ön plana çıkmaktadır. Bunlar, Hz. Peygamber'in mensubu olduğu Benî Hâşim ve onlarla hısımlıkları bulunan Benî Muttalib'dir. Benî Muttalib, bilhassa asabiyetten dolayı boykot yıllarında Hz. Peygamber'e destek olmalarıyla bilinmektedir. İki Kureyş kolunun haricinde Mekke'de varlığını sürdüren batınların büyük çoğunluğu esas olarak Hz. Peygamber'in tebliğ hareketinin karşısında yer almıştır. Bu karşı duruşu topyekûn bir hareket olmaktan daha ziyade kabile ileri gelenlerinin -kabilevî dürtülerden dolayı- menfaatlerini muhafaza etme isteği olarak yorumlamak mümkündür. Onların İslam'ın karşısında olma nedenleri dinî, iktisadî, kültürel vb. sebeplere dayanmaktaydı. Kureyş batınları arasında bu yeni dine karşı tavır takınanlar; benimseyenler ve karşı çıkanlar olarak ikiye ayrılmaktaydı.

¹ Rıdvan Gür, "Mahzumoğullarının Mekke İçerisindeki Konumu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* / 1/34 (Haziran 2015), 95-107.

Benî Mahzûm, İslam'a karşı oluşturulan düşman bloğunun başını çeken ve Hz. Peygamber'in önde gelen düşmanlarından biri olan Ebû Cehil'i ve onunla aynı düşüncedeki bazı kişileri bünyesinde barındırmaktaydı. Bununla birlikte İslam'ın ilk yıllarından itibaren Hz. Peygamber'in yanında bulunan Ebû Seleme, Ümmü Seleme, Erkam b. Ebi'l-Erkam ve Ayyâş b. Ebî Rebîa gibi sahabîler de Benî Mahzûm'a mensuptur. Batınlar arasındaki mücadeleyi yürüten kabile liderleri, - Kureyş'in aristokrat kesimi- ellerindeki çeşitli imtiyazları kaybetmek istemeyen, cahiliye âdetlerinden kopamayan kişiler, İslam'a ve Hz. Peygamber'e karşı bir blok oluşturmuştur. Bir arayış içerisinde olan ve topluma sirayet eden yanlışlıklardan rahatsızlık duyan kişiler ise Hz. Peygamber ile aynı safta yer almıştır. Kaynakları incelediğimizde aynı evden/aileden olup Mekke'de zuhur eden bu yeni dine karşı farklı tutum sergileyen kişilerle karşılaşmaktadır.

Benî Mahzûm, Kureyş'in kolları arasındaki konumu, hatta bir dönem Kureyş ile adının özdeşleşmesi açısından önemli bir batın olarak dikkatimizi çekmektedir. Bunlara ilaveten İslâmiyet'in ilk yıllarında Mekke'de meydana gelen olayların büyük kısmında rol almaları ve Siyer hâdiselerinde kendilerinden çokça söz edilen bazı şahsiyetlerin bu batna mensup olması bakımından da önemli bir yer işgal etmektedir. Benî Mahzûm, 6. yüzyıl ortalarına doğru Kureyş batınları arasında en itibarlı aile olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Hârem bölgesi dışında kalan bütün Mekke'yi kontrol altına almış durumda oldukları belirtilmektedir. Sahip oldukları bu güç ile Benî Ümeyye'yi dizginleyen ve onlara rakip batın konumunda olarak zikredilmektedirler. Bu durumun etkisi ile onlar, zaman zaman Kureyş'in müterâdifi olarak anılmışlardır.² Mekke'de Hz. Peygamber'e muhalif olanların öncülere, şehrin ekonomik ve siyasi gücünü elinde bulunduran Benî Mahzûm ve Benî Ümeyye arasından çıkmıştır.³ Kur'an-ı Kerim'de yer alan bazı ayetler⁴ incelendiğinde, peygamberlere karşı muhalif tutum sergileyen kesimin genellikle zengin sınıf içerisinde çıktığı anlaşılmaktadır. Halefullah'ın da eserinde belirttiği üzere zenginlik, muhafazakâr bir tavırla rejim ve yönetimi korumayı, toplumsal işleyişin aksamadan/değişmeden devamlılığını ister; grubun temsilcilerini otorite ve nüfuz elde etmeye teşvik eder.⁵ İslâmiyet öncesi Mekke'ye bakıldığında şehirde ekonomik ortamın yarattığı zenginlikten memnun olan kesimler olduğu gibi söz konusu mevcut durumdan rahatsızlık duyan gruplar da bulunmaktaydı.⁶ Bu durumun yansımaları bi'setin ilk zamanlarında meydana gelen olaylarda ortaya çıkmıştır.

İslâmiyet'in ilk yıllarından başlayarak Mekke'nin fethine kadar devam eden süreç içerisinde Benî Ümeyye'nin Hz. Peygamber'e karşı düşmanca tavırlar takındığı bilinmektedir. İslam muhalifi olan bu grubun ikinci en önemli bileşeni olarak ise Benî Mahzûm öne çıkmaktadır.

1. İSLAMİYET'TEN ÖNCEKİ MEKKE VE BENÎ MAHZÛM'A DAİR RİVAYETLER

² Henri Lammens, "Mahzûm", *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi* (Eskişehir: MEB Yayınları, 2001), 7/195.

³ İbrahim Sarıçam, *İslâm Öncesinden Abbâsîlere Kadar Emevî-Hâşimî İlişkileri* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2021), 101.

⁴ *Kur'ân Yolu*, (Erişim 10 Ocak 2022), Sebe' 34/34; Enfâl 8/36; A'râf 7/75; Hûd 11/27.

⁵ Muhammed Ahmed Halefullah, *Kur'an'da Anlatım Sanatı el-Fennu'l-Kasasî*, çev. Şaban Karataş (Ankara: Ankara Okulu, 2012), 116-120.

⁶ Abdulaziz Dürî, *İlk Dönem İslam Tarihi -Bir Önsöz-*, çev. Hayrettin Yücesoy (İstanbul: Endülüs, 2016), 79.

Bilindiği üzere Hz. Peygamber'in atalarından Kusay, Kâbe'nin ve şehrin idaresini –farklı malumatlar olmakla birlikte– yaklaşık 300 yıl⁷ elinde bulunduran Benî Huzâa'yı diğer Kureyş kollarının da desteği ile mağlup ederek buraya hükmetmeye başlamıştır. Kusay, şehrin yönetimini ele geçirmesinde kendisine yardımcı olan Kureyş kollarını Kâbe'nin etrafına ve Mekke şehrinin dış mahallelerine yerleştirecekleri şekilde yeni bir yerleşim planı oluşturmuştur. Bu yeni yerleşim planında, Mekke'de iskân edilenlere "Kureyşü'l-bitâh" (engebesiz, alçak arazide yaşayanlar), şehrin dış kısmına yerleştirilenlere de "Kureyşü'z-zevâhir" (Mekke'yi çevreleyen çöllerde ve tepelerde yaşayanlar), adı verilmiştir. Benî Mahzûm, Ebtah bölgesine yerleştirilen Kureyşü'l-bitâh grubu içerisinde yer almıştır.⁸ Benî Mahzûm, ismini ataları Mahzum b. Yakaza'dan almıştır. Batın soy silsilesi Mahzûm b. Yakaza b. Mürre b. Ka'b b. Lüeyy b. Galib b. Fihr olarak devam etmektedir.⁹

Kusay, sonrası Mekke yönetimini üstlenme mücadelesi çerçevesinde yaşananlar sonucunda Kureyş fiilen iki gruba ayrılmıştır. Bu hadisede Mahzumoğulları; Adıoğulları, Sehmoğulları ve Cumahoğulları ile birlikte Abduddâroğulları'nı desteklemiş ve Abdümenâfoğulları'nın etrafında toplanan Esedoğulları, Zühreoğulları, Haris b. Fihroğulları ve Teymoğulları'nın karşısında yer almıştır. Kureyş'te meydana gelen bu bölünme Ahlâf-Mutayyebûn olarak adlandırılmıştır.¹⁰

Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib ile çağdaş olan Benî Mahzûm'dan Muğire b. Abdillâh'ın ismi Abdullah'ın kurban edilmesi meselesinde geçmektedir. Abdülmuttalib, Allah'a verdiği sözü yerine getirmek için en küçük oğlu Abdullah'ı kurban etmek üzere Mekkelilerin kurbanlarını kestikleri sunağa götürdüğünde Muğire b. Abdillâh el-Mahzûmî'nin, Abdülmuttalib'e "Eğer onun kurtuluşu için malımızı vermemiz gerekiyorsa bunu yapmaya hazırız." dediği kaynaklarda geçmektedir.¹¹ Bu tavrın ortaya çıkmasında, Benî Mahzûm'un Abdullah'ın dayıları olmasının etkili olduğunu düşünmekteyiz. Zira Hz. Peygamber'in babaannesi Fâtıma bint Amr da Benî Mahzûm'a mensuptur. Kendisinin tam ismi Fâtıma bint Amr b. Âize b. İmrân b. Mahzum olarak aktarılmaktadır.¹² Muhtemelen Benî Mahzûm'un yeğenleri Abdullah'ın kurban edilmesine karşı çıkmalarının altında yatan sebep akrabalık bağları olmuştur.

Kaynaklarda Fil Vak'ası olarak zikredilen ve Ebrehe'nin ordusuyla birlikte Kâbe'yi yıkmak amacıyla Mekke'ye saldırdığı olayda Kureyşliler, evlerini terk ederek dağlara sığınmışlardı.

⁷ Benî Huzâa'nın Mekke hâkimiyetinin kaç asır sürdüğüne dair kaynaklarda farklı sayılar zikredilmektedir. Fakat genel görüşe göre söz konusu dönem 300 yıl sürmüştür. Hudayr Abbâs el-Cümeylî, *Kureyş*, çev. Asım Sarıkaya (İstanbul: Endülüs, 2018), 36.

⁸ Ebu'l-Hasen Ali b. el-Huseyn Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb ve me'âdinü'l-cevher*, thk. Yusuf Es'ad Dâğır (Kum: Dâru'l-Hicre, 1404/1984), 2/32.

⁹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebir*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 1421/2001), 3/220; Mus'ab b. Abdillâh ez-Zübeyrî, *Nesebu Kureyş*, nşr. E. Lévi-Provençal (Kahire: Daru'l-Marife, 1370/1951), 299; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü kabâilü'l-'Arab el-kadîme ve'l-hadîse*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1402/1982), 3/1058.

¹⁰ Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Mustafâ es-Sekkâ vd. (Kahire: Mektebetü Mustafâ el-Bâbî el-Halebî, 1374/1955), 1/130-132; Muhammed b. Habîb el-Bağdâdî, *el-Münemmak fî ahbâri Kureyş*, thk. Hürşid Ahmed Fârûk (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1405/1985), 32-34; Ebü'l-Muzaffer Yûsuf b. Kızıoğlu Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân fî târihi'l-a'yân*, thk. Muhammed Berekât vd. (Dimaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1434/2013), 3/14-15.

¹¹ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr Taberî, *Târîhu't-Taberî*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Kahire: Dâru'l-Me'ârif, ts.), 2/242.

¹² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/109, 179.

Yaşanan bu olay sırasında Mekke'de sadece Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib ve Amr b. Âiz el-Mahzûmî kalmıştır.¹³ Kister'in naklettiğine göre Benî Mahzûm'un Yemen ile ticarî ilişkileri bulunmaktaydı. Mekke'ye gelen Habeşlilerin Benî Mahzûm'a ait mahallede bulunan Dâru'l-Ulûc'ta konakladıkları belirtilmektedir. Aynı zamanda Velid b. Muğire'nin ölmeden önce oğluna Nocrân piskoposuna yüz dinar borcu olduğunu söylediği de zikredilmektedir. Bu bilgiler Benî Mahzûm ve Yemen arasında ticarî ilişkilerin varlığına işaret etmektedir. Bu nedenle Kureyş eşrafının, Ebrehe ordusunun Mekke'ye ulaşmasından sonra Benî Mahzûm ile istişarede bulunmaları şaşırtıcı olmamalıdır. Benî Mahzûm'un Yemen'in yanı sıra Sakif kabilesi ile de ticarî ilişkileri bulunmaktaydı. İki tarafın ortaklaşa yürüttükleri ekonomik girişimlerin varlığına çağdaş araştırmacılar tarafından dikkat çekilmektedir.¹⁴ Nitekim söz konusu iktisadî durum bî'set döneminde Benî Mahzûm liderlerinin şehrin yönetiminde sahip oldukları konumu muhafaza etme isteğini ortaya çıkarmıştır.

Watt, Mekke'de Hilfü'l-Fudûl¹⁵ sonrası ve Hz. Peygamber'in risalet görevini aldığı yıllarda Mekke'de yaşanan söz konusu gruplaşmanın farklı bir boyuta taşındığını aktarmaktadır. Akabinde İslâmiyet'ten önce Kureyş kolları arasında çeşitli ortak amaçlardan dolayı üç grubun ortaya çıktığını belirtmektedir. Fakat kendisinin de ifade ettiği üzere bu gruplaşmanın İslâmiyet'in etkisi ile mi oluştuğu yoksa bu olaydan bağımsız mı meydana geldiğini belirlemek zordur.¹⁶

Tablo 1. Risaletin İlk Döneminde Mekke'de Meydana Gelen Gruplaşma

A Grubu	B Grubu	C Grubu
Benî Hâşim	Benî Abd Şems	Benî Mahzûm
Benî Muttalib	Benî Nevfel	Benî Sehm
Benî Zühre	Benî Esed	Benî Cumah
Benî Teym	Benî Âmir	Benî Abdüddâr
Benî Hâris b. Fihri		
Benî Adî		

(Watt, Hz. Muhammed Mekke'de, 39.)

Benî Mahzûm'un İslâmiyet'ten önce etkili olduğu bir diğer olay ise Kâbe'nin onarımı sırasında yaşanan anlaşmazlıkta üstlendikleri roldür. Hz. Peygamber 35 yaşında olduğu sıralarda vuku bulan Kâbe hakemliği hâdisesinde yaşanan kargaşayı sonlandırmak için Kureyş'in en yaşlısı olan ve Benî Mahzûm'un liderliğini yürüten Ümeyye b. Muğire, yanlarına ilk gelen kişinin vereceği hükme razı olmayı teklif etmiştir. Hz. Peygamber'in Kâbe'nin avlusunda görünmesi ile birlikte orada bulunanlar bu duruma sevinmiştir. Nitekim Hz. Peygamber, yere serdiği örtünün üzerine Hacerülesved'i koymuş ve her batın liderinin serginin bir ucundan tutarak taşın yerine koyulmasını

¹³ Ahmed b. Yahyâ Belâzûrî, *Ensâbü'l-eşraf*, thk. Süheyl Zekkâr-Riyâd Ziriklî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1416/1996), 1/67-68.

¹⁴ Meir Jacob Kister, *İlk Dönem İslam Tarihi Üzerine -Makaleler-*, der. Ali Aksu (Ankara: Ankara Okulu, 2014), 22-24.

¹⁵bkz. Muhammed Hamîdullah, "Hilfü'l-Fudûl", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/31-32.

¹⁶ William Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Mekke'de*, çev. Süleyman Kalkan (İstanbul: Kuramer, 2020), 39.

sağlamıştır. Hacerülesved'i yerine koyan kişiler arasında bulunan Ümeyye b. Muğîre, Benî Mahzûm'u temsil etmiştir.¹⁷

Benî Mahzûm hakkında kaynaklarda yer alan bir başka malumat da Hz. Peygamber'in eşi Hz. Hatice hakkında zikredilen bilgiler arasında geçmektedir. Hz. Peygamber'in ilk eşi olan Hz. Hatice'nin daha önce iki evlilik yaptığı bilinmektedir. Hz. Hatice, ilk evliliğini Ebû Hâle Hind b. (Nebbâş b.) Zürâre et-Temîmî ile yapmıştır. Daha sonra Atîk (Uteyyik) b. Âbid (Âiz) el-Mahzûmî ile evlenmiştir.¹⁸ Çağdaş araştırmacılarından M. Hüseyin Heykel, Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'den önceki iki eşinin de Benî Mahzûm'a mensup olduğunu belirtmektedir.¹⁹ Fakat görüldüğü üzere Hz. Hatice'nin sadece ikinci eşi Benî Mahzûm'a mensup iken ilk eşi ise Temîm kabilesindedir.

Bununla birlikte İslam tarihinde önemli yer edinen şahsiyetlerden biri olan Hz. Ömer'in annesi Hanteme bint Hâşim de Benî Mahzûm'a mensuptur.²⁰ Dolayısıyla Ebû Cehil, Hz. Ömer'in annesinin amcasının oğludur.

Benî Mahzûm'un zaman zaman Kureyş'in diğer kolları ile kendilerinin üstünlükleri konusunda tartışmalara girdiklerine dair nakiller de mevcuttur. Temas ettiğimiz duruma örnek bir olay bu batın ile Benî Abdüşşems arasında da yaşanmıştır. Bahsi geçen olay iki grup arasındaki rekabeti teyit etmektedir. Benî Abdüşşems ve Benî Mahzûm'dan bir grup Kâbe'nin yanında bulunan Hicr'de bir arada oldukları bir anda hangi kolun daha itibarlı ve üstün olduğuna dair tartışma yaşanmıştır. Benî Mahzûm, soy ve güç bakımından kendilerinin daha üstün olduğunu dillendirince Benî Abdüşşems de kendi üstünlükleri konusunda konuşmaya başlamıştı. Bu sırada Benî Abdüşşems'in lideri Esîd b. Ebi'l-Îs ve Benî Mahzûm'un lideri Velîd b. Muğîre arasında kısa süreli tartışma yaşanmıştır. Velîd b. Muğîre, tartışma sırasında "Benim annem ve babam seninkilerden daha üstündür. Üstelik ben nesep bakımından da senden daha üstünüm." demiş, bunun üzerine Esîd b. Ebi'l-Îs de "Ben de konum bakımından daha şerefliyim." diyerek karşılık vermiştir. Tartışmayı sonlandırmak ve kimin daha üstün olduğunu belirlemek için iki taraf münâfere²¹ yapmaya karar vermişti. Taraflar, aralarında hüküm vermesi için Arapların arabulucu olarak başvurdukları Sutayh'a gitmeye karar vermişlerdi. Münâfere sonucunda haksız çıkanın diğerine elli deve vermesi konusunda anlaşmışlardı. Kendisine başvuru olan arabulucu Sutayh, Velîd b. Muğîre'nin Esîd b. Ebi'l-Îs'den daha üstün olduğuna hükmetmişti.²²

Cahiliye döneminde olası bir savaş için para ve silah toplamak gibi görevleri yerine getiren "Kubbe", atları dizginleme ve süvarilere komutanlık etmek olan "Einne" görevleri Benî Mahzûm'un uhdesinde bulunuyordu.²³

¹⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/197; Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'kûb Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, thk. Abdülemîr Mühennâ (Beirut: Dâru'l-A'lemî, 1431/2010), 1/339-340; Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 2/289-290.

¹⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 10/206.

¹⁹ M. Hüseyin Heykel, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, çev. Vahdettin İnce (İstanbul: Kitabevi, 2015), 98.

²⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 3/245.

²¹ Benî Mahzûm'un Benî Esed ile yaşamış olduğu benzer münâfere için bkz. İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureyş*, 100-102.

²² İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureyş*, 103-105.

²³ İzzüddîn Ali b. Muhammed İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Mu'avvaz-Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1414/1994), 2/140; Yaşar Çelikkol, *İslam Öncesi Mekke* (Ankara: Ankara Okulu, 2022), 245-246.

Benî Mahzûm mahallesinde Sâib b. Ebi's-Sâib'in adı ile anılan bir çarşı bulunmaktaydı. Bu çarşı satılan ürünlere göre farklı bölümlere ayrılmıştı. Bu bölümlerin bir kısmında Hz. Peygamber ve ortağı Sâib b. Ebi's-Sâib'e ait mallar depolanmaktaydı.²⁴ Sâib b. Ebi's-Sâib, Hz. Peygamber'in nübüvvet öncesi dönemde ticarî ortaklık yaptığı kişilerden biriydi.²⁵ Aktarılan bilgilerden de anlaşılacağı üzere bi'set öncesi dönemde Benî Mahzûm, Mekke'de ticarî faaliyetleri ile öne çıkmaktadır.

2. BENÎ MAHZÛM'UN İSLÂMİYET'E MUHALEFETİ

Hz. Peygamber'e karşı yürütülen düşmanlığa önderlik eden, ona ve genel olarak tüm Müslümanlara karşı tavırlarında ileri giden Kureyş liderlerine baktığımızda bu kişilerin büyük çoğunluğunun "kan yalayanlar" yani "lakitü'd-dem" ittifakında yer aldığını görmekteyiz.²⁶ Abdülşemsoğulları'nın -özelde Benî Ümeyye- Hâşimoğulları'na karşı düşmanlıkları Hâşim-Ümeyye meselesinden²⁷ kaynaklanmaktaydı. Fakat Hz. Peygamber İslamî davete başlayarak her ne kadar Benî Ümeyye'yi rahatsız etmiş olsa da kabilecilik sistemine göre Hâşimoğulları onların amcaoğullarıydı. Bu nedenle Benî Ümeyye ve Benî Mahzûm'un Hz. Peygamber'e karşı tutumu farklı olmuştur. İslâmîyet'in ilk yıllarına dair yapılan yorumlarda Benî Ümeyye'nin öne çıkarılması Benî Mahzûm'un ve faaliyetlerinin yeteri kadar dikkat çekmemesine neden olmuştur. Benî Mahzûm'un Hz. Peygamber'e karşı düşmanca tavırlarının altında geçmişte meydana gelen Ahlâf-Mutayyebûn bölünmesinden sonra Abdümenâfoğulları ile yaşanan siyasi mücadeleyi de göz ardı etmemek gerektiğini düşünmekteyiz.

Benî Mahzûm da Benî Ümeyye gibi kendilerini Hâşimoğulları'nın rakibi olarak görmekteydiler. Benî Mahzûm'a mensup bazı kişiler, İslâmîyet'in ilk yıllarından itibaren Hz. Peygamber ile birlikte olmasına rağmen aynı kabileye mensup bazı şahsiyetler ise muhalif tutum sergilemişlerdir. İslâmîyet'in ortaya çıktığı sırada Benî Mahzûm'un liderliğini Velîd b. Muğîre yürütmekteydi. Batınlar arasında var olan mücadele Benî Mahzûm'un Müslümanlara karşı tavır almasına neden olmuştu.²⁸ Ebû Cehil ve Velîd b. Muğîre, Hz. Peygamber ve aynı zamanda ilk Müslümanlara karşı ortaya koydukları menfi tutumlarından dolayı kaynaklarda batınları içerisinde bulunan muhalif hareketin liderliğini yürüten kişiler olarak dikkat çekmektedir.

Ebû Cehil'in Ahnes b. Şerik'e "Biz Abdümenâfoğulları ile şimdiye kadar şeref yönünden yarıştık. Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar insanlara ihsanda bulundular biz de bulunduk. Onlar arabuluculuk yaparak diyet yüklendiler, biz de yüklendik. Kulak kulağa giden iki yarış atı gibi giderken onlar, 'Bizim içimizden kendisine vahiy gelen bir peygamber var' dediler. Biz

²⁴ Ebu'l-Velîd Muhammed b. Abdillâh Ezrakî, *Ahbâru Mekke ve mâ câe fihâ mine'l-âsâr*, thk. Rüşdî es-Sâlih Melhas (Beirut: Dâru'l-Endelüs, 1403/1983), 2/259-260.

²⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 6/94; Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 11/562.

²⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/131-132; İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureyş*, 33-34; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân*, 3/14-15.

²⁷ Hâşim-Ümeyye münâferesi için bkz. İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureyş*, 98-100.

²⁸ Ali Himmet Berki-Osman Keskioglu, *Hatemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayatı* (Ankara: DİB Yayınları, 2001), 83.

buna nasıl erişeceğiz? Vallahi bundan dolayı asla onu tasdik etmeyeceğiz.”²⁹ şeklinde yapmış olduğu bu konuşma Kureyş’in kolları arasındaki rekabeti gözler önüne sermektedir.

İslâmiyet öncesi dönemde Benî Mahzûm’un Mekke ticareti üzerindeki etkisi İslam’ın ortaya çıkmasından sonra da devam etmiştir. Benî Mahzûm’un, İslam’ın karşısında yer almasındaki önemli etkenlerden biri de onların ekonomik kaygıları olmuştur. Watt’ın da belirttiği üzere Kur’an’da Müslümanlardan beklenen/istenilen ahlakî yapı ile Kureyş eşrafının ticarî faaliyetleri arasında zıtlıklar bulunmaktaydı. Hicret sonrası dönemde bile uzun süre riba (faiz) yasaklanmamasına rağmen Kur’an-ı Kerim’de Müşriklerin servet konusundaki tutumlarına dair ciddi eleştirilere³⁰ yer verilmiştir. Eleştiriye konu olan bu tutum onların hoşuna gitmemekteydi. Kureyş’in zengin kesimine göre Hz. Peygamber, siyasî liderliğini sağladıktan sonra ilerleyen zamanlarda toplum üzerinde ahlakî hâkimiyetini de sağlayacak ve onların ticarî kazançlarına zarar verebilecekti.³¹ Zikrettiğimiz konulardan dolayı Mekke’de İslam muhalefetinin sebepleri kişisel çıkarların yanı sıra siyasi ve ekonomik kaygılardan kaynaklanan korku ve katı muhafazakârlık olmuştur³² denilebilir.

Burada Müslümanlara uygulanan boykotun kaldırılmasında etkili olan şahsiyetlerden biri olan Züheyr b. Ebî Ümeyye el-Mahzûmî’den özel olarak bahsetmeyi uygun buluyoruz. Kendisi, Benî Mahzûm içerisinde Hz. Peygamber’e ve Müslümanlara muhalif kesim arasında öne çıkan bir kişi olmasa da Hz. Peygamber’in akrabası olması bakımından konumuz için önem kazanmaktadır. Züheyr b. Ebî Ümeyye, Benî Mahzûm’a mensup ve Hz. Peygamber’in halası Âtike bint Abdülmüttalib’in oğludur. Züheyr b. Ebî Ümeyye, İslam’ın ilk yıllarında muhalif olan grup içerisinde bulunmasına rağmen bî’setin yedinci senesinin başında Müslümanları ablukaya alan ve onlara yönelik uygulanan sosyal, ekonomik ambargonun kaldırılmasında yer alan kişiler arasında bulunmaktadır. Akralılık bağlarına önem veren bazı müşrik Kureyşliler, yaşanan bu durum karşısında boykotun sonlandırılması için girişimlerde bulunmuşlardır. Bu grup içerisinde Hişâm b. Amr, Ebu’l-Bahterî Âs b. Hişâm, Mut’im b. Adî, Züheyr b. Ebî Ümeyye el-Mahzûmî, Hakîm b. Hizâm, Zem’a bin Esved bin Muttalib gibi önemli şahsiyetler yer almıştır.³³ Görüldüğü üzere Züheyr b. Ebî Ümeyye, Benî Mahzûm’a mensup olmasına rağmen akralılık bağlarını gözettiği için boykotun kaldırılmasında etkili olan kişilerden biri olarak dikkat çekmektedir.

Kabile içerisinde Hz. Peygamber’e karşı sergilenen düşmanca tavırların öncülüğünü Ebû Cehil, üstlenmişti.³⁴ Kendisinin asıl adı Amr b. Hişâm’dır. Künye ve nesebi, Ebu’l-Hakem Amr b. Hişâm b. Muğire el-Kureşî el-Mahzûmî olan Amr b. Hişâm, Ebu’l-Hakem olarak biliniyordu. Kendisine Ebû Cehil lakabı, İslam’a düşmanlığından dolayı Hz. Peygamber tarafından verilmiştir. Hz. Peygamber’in: “Kim Ebû Cehil’e, Ebu’l-Hakem diye hitap ederse Allah’tan af dilemesini

²⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviyye*, 1/316; Âdem Apak, *Siyer-i Nebî* (İstanbul: Ensar, 2020), 109; Berki-Keskioğlu, *Hazreti Muhammed*, 84.

³⁰ Hümeze 104/1-3; Fecr 89/17; Bakara 2/188, 198; Nisa 4/29.

³¹ Watt, *Hz. Muhammed Mekke’de*, 179.

³² Watt, *Hz. Muhammed Mekke’de*, 180.

³³ Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk İbn İshâk, *Kitâbü’s-Siyer ve’l-meğâzî*, thk. Süheyl Zekkâr (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1398/1978), 165-167; İbn Hişâm, *es-Sîretü’n-nebeviyye*, 1/374-376; Taberî, *Târîhu’t-Taberî*, 2/341-343.

³⁴ Belâzûrî, *Ensâbü’l-eshrâf*, 1/124.

gerektirecek bir şey yapmış olur. Her ümmetin bir firavunu vardır. Bu ümmetin firavunu da Ebû Cehil'dir."³⁵ dediği aktarılmıştır.

Ebû Cehil, Velîd b. Muğîre ile birlikte Hz. Peygamber'e ve savunmasız Müslümanlara yapmış olduğu psikolojik ve fiziksel saldırılar ile Kureyş muhalefetine reisliğini yürütmekteydi. Özellikle toplumsal prestijlerini ve ekonomik konumlarını kaybetme endişesi Benî Mahzûm'un İslâm'a karşı direnmesine sebep olmuştur. Toplumun önde gelen tüccarlarının Benî Mahzûm'a mensup olmasından ötürü ellerinde bulunan bu imtiyazlı durumdan mahrum olmamak adına İslâmiyet'e karşı çıkmışlardı.

Benî Mahzûm'un Kureyş üzerinde var olan etkisini anlayabilmek adına birkaç örnekle Ebû Cehil³⁶ ve onun temsil ettiği zihniyeti aktarmaya çalışacağız. Ebû Cehil, Hz. Peygamber'in Kâbe'de namaz kıldığı bir sırada "Kim falanca kişinin Mekke'nin falanca yerinde bugün kestiği devenin işkembesini getirip Muhammed'in üstüne atabilir?" diye sormuştur. Bunun üzerine orada bulunan Ukbe b. Ebî Muayt, söylenen yere gidip devenin işkembesini getirerek o sırada namaz kılan Hz. Peygamber'in üzerine atmıştır.³⁷ Ebû Cehil, zaman zaman Hz. Peygamber'i namaz kılarken engellemiş³⁸ ve ondan ölmüş atalarından bir kaçını geri getirmesi gibi³⁹ taleplerde bulunmuştur. Ebû Cehil'in zulmünden en çok etkilenenler köle statüsünde bulunan ve koruyacak kimsesi olmayan Müslümanlar olmuştur. Bu şahsiyetlerden öne çıkan bazı kişiler Yâsir ailesinin üyeleridir. Sümeyye, Yâsir ve Ammâr'ın ilk Müslümanlar arasında olduğu zikredilir. Ammâr, Ebû Cehil tarafından işkencelere maruz bırakılırken, annesi Sümeyye ise onun tarafından edep yerinden mızrakla vurularak öldürülmüştür. Sümeyye, İslam tarihindeki ilk kadın şehit olarak kabul edilmektedir.⁴⁰

Hz. Peygamber, Ebû Cehil ve onunla birlikte hareket edenleri İslâm'a davet etmek için büyük çaba sarf etmiştir. Onların bütün inkârcı tavırlarına rağmen her fırsatta kendilerine tebliğde bulunmuştur. Velîd b. Muğîre'yi İslâm'a davet ettiği sırada âmâ olan sahâbî İbn Ümmi Mektûm ile arasında yaşananlar oldukça ilginçtir.⁴¹ İbn Ümmi Mektûm'un ortaya koyduğu davranışlardan rahatsız olan Hz. Peygamber, Allah'ın hoşnut olmadığı bir şekilde davranınca Abese sûresinin indirilmesi sonucunda ilahi emir ile uyarılmıştır.⁴²

³⁵ Belâzûrî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/125.

³⁶ Ebû Cehil'in Hz. Muhammed ve Müslümanlara karşı yapmış olduğu propaganda/muhafif tutum için bkz. Mehmet Şimşek, "Cahiliye Zihniyetinin Bir Tezahürü: Ebû Cehil", *II. Genç Ulusal Akademisyenler Sempozyumu Cahiliye Dönemi*, ed. Feyza Betül Köse (Kahramanmaraş: KSÜ SAMER, 2020), 610-619.

³⁷ Belâzûrî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/125; Ebu'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali İbnü'l-Cevzî, *Telkîhu fîhûmi ehli'l-eser fi 'uyûni't-târîh ve's-siyer*, (Beyrut: Dâru'l-Erkam, 1417/1997), 486; Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân*, 3/109; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*, thk. Ömer Abdüsselâm Tedmürî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, Beyrut 1406-1420/1986-2000), 1/216; Ebû Bekr Ahmed b. Ali Hatîb el-Bağdâdî, *el-Esmâü'l-mübhemme fi'l-enbâi'l-muhkeme*, nşr. İzzeddin Ali es-Seyyid (Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 1412/1992), 4/239.

³⁸ Sibt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân*, 3/110.

³⁹ Belâzûrî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/126.

⁴⁰ Belâzûrî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 1/158; Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 1/347; el-Hasen b. Abdillâh Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Evâil*, thk. Muhammed es-Seyyid el-Vekîl (Tanta: Dâru'l-Beşîr, 1407/1987), 214; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, 7/152.

⁴¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/364.

⁴² Abese 80/1-2.

Ebû Cehil ve Benî Mahzûm, Mekke'de artan zulmün ardından Yesrib'e hicret etmek isteyen Hz. Peygamber'in engellenmesi ve onun Kureyş kabilelerinin her birinden gençlerin katıldığı bir suikast sonucu öldürülmesi kararının Dârün-Nedve'de alınmasında etkili olmuşlardır.⁴³ Müslümanlara karşı düşmanca tutumlarından dolayı Emevîler'le birlikte Benî Mahzûm "الافجران من القريش" (Kureyş'in iki büyük fâcir kolu) olarak anılmıştır.⁴⁴ Ebû Cehil'in Bedir'de öldürülmesinin ardından⁴⁵ Hz. Peygamber'e ve İslâmiyet'e karşı yürütülen propagandanın/muhafif tutumun liderliğini Ümeyye ailesinden Ebû Süfyân üstlenmiştir.

Hz. Peygamber'in davetini engellemeye çalışan, Ebû Cehil ile birlikte hareket eden ve aynı zamanda bu kola mensup bir diğer kişi Velîd b. Muğîre'dir. Özellikle kendisi Kureyş'in ileri gelenlerini Dârü'n-Nedve'de topluyor ve İslâmiyet'in daha fazla yayılmasını engellemek için yapılması gerekenler konusunda onları organize ediyordu. Velîd b. Muğîre, Dârü'n-Nedve'de Kureyşliler'e yaptığı bir konuşmada Kureyşlilerin, hac mevsiminde Mekke'ye gelen ve Hz. Peygamber ile görüşmek isteyenlere ona kâhin, deli, şair gibi nitelermelerde bulunmalarının doğru olmayacağına bunun yerine onun "evladı babadan, kardeşi kardeşten, eşi eşinden ayıran bir büyücü" olduğunu söylen kişidir.⁴⁶ Buna ilaveten Velîd b. Muğîre, kendisi gibi toplumda ön plana çıkan bir şahsiyet dururken Hz. Peygamber'e vahiy gelmesini kabul edememiştir. Kur'an-ı Kerim'in de işaret ettiği üzere⁴⁷ o, "Nasıl olur, ben Kureyş kabilesinin büyüğü ve başkanı olduğum halde bir kenara bırakılayım da Muhammed'e vahiy gelsin! Nasıl olur, Ebû Mes'ûd Amr b. Umeyr es-Sekafi kabilesinin reisi de bir yana bırakılsın!" diyerek⁴⁸ Hz. Peygamber'in davetine karşı çıkma nedenini bir bakıma itiraf etmiştir.

3. BENÎ MAHZÛM'DAN İLK MÜSLÜMANLAR

Benî Mahzûm'un önde gelen kişilerinin muhafif tutum sergilemesine rağmen bazı üyeler Hz. Peygamber ile birlikte hareket etmiştir. Ebû Seleme, Erkam b. Ebi'l-Erkam gibi sahabiler erken dönemde Hz. Peygamber'in çağrısına olumlu yanıt vermiştir. Hâlid b. Velîd, Medine döneminde İslâmiyet'i kabul ederken Abdullah b. Ebi Ümeyye ve İkrime b. Ebi Cehil gibi şahsiyetler Mekke'nin fethi ile İslâmiyet'i kabul etmişlerdir.

Ebû Seleme, Benî Mahzûm içerisinde ilk Müslümanlar arasında öne çıkmaktadır. Kendisi Hz. Peygamber'in halası Berre bint Abdilmuttalib'in oğludur. Dârü'l-Erkam döneminde Müslüman olmuştur. M. 615-622 yılları arasında gerçekleştirilen Habeşistan hicretine eşi Ümmü Seleme ile birlikte katılmıştır.⁴⁹ Aynı zamanda Kureyş içerisinde Mekke'den Medine'ye hicret eden ilk kişidir. Bedir ve Uhud Gazvelerine de katılan Ebû Seleme, Uhud'da aldığı yaranın etkisiyle yaklaşık bir ay

⁴³ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/480-482.

⁴⁴ Mehmet Ali Kapar, "Mahzûm (Benî Mahzûm)", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/403.

⁴⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/643.

⁴⁶ Belâzûrî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/133-134; İzzüddîn Ali b. Muhammed el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, thk. Ebu'l-Fidâ Abdullah el-Kâdi-Muhammed Yûsuf ed-Dekkâk (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1407-1423/1987-2003), 1/592-593.

⁴⁷ Zuhruf 43/31-32.

⁴⁸ Belâzûrî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/133-134.

⁴⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/326; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebir*, 3/220-223.

sonra vefat etmiştir.⁵⁰ Ebû Seleme'nin eşi Ümmü Seleme de ilk Müslümanlar arasında bulunmaktaydı. Eşi ile aynı kabileye mensuptur. Künyesi, Ümmü Seleme Hind bint Ebî Ümeyye Sühel'dir. Ebû Seleme'nin vefatından sonra Hz. Peygamber ile evlenmiştir.⁵¹

Seleme ailesi Medine'ye hicret sırasında büyük sıkıntılar yaşayan ailelerden biridir. Ümmü Seleme kocası Ebû Seleme ile birlikte Medine'ye hicret etmek istemişse de Benî Mahzûm, buna engel olmuştur. Ebû Seleme'nin ailesi oğlu Seleme'yi, "Bu çocuk da bizim ailemize mensuptur" diyerek Ümmü Seleme'nin elinden almış ve anne ile oğlunu birbirinden ayırmıştır. Yaşanan hâdise üzerine Ebû Seleme, tek başına hicret etmiştir. Eşi ve çocuğundan ayrılmak zorunda kalan Ümmü Seleme büyük sıkıntılara maruz kalmıştır. Yaşatmış oldukları bu durumdan pişman olan iki aile Ümmü Seleme'nin oğluyla birlikte hicret etmesine izin vermişlerdir. Ana oğulun yalnız başına Medine'ye doğru gittiğini gören ve o sırada henüz Müslüman olmayan Osman b. Talha, Medine'ye kadar onlara refakat etmiştir.⁵²

Erkam b. Ebi'l-Erkam da ilk Müslümanlar arasında bulunmaktadır. Kendisinin Mekke'deki Safa Tepesi'nde bulunan evi ilk dönemde Müslümanlar için toplanma yeri işlevi görmüştür.⁵³ Dâru'l-Erkam,⁵⁴ olarak bilinen bu ev İslam tarihinde yer edinen şahsiyetlerin yetiştiği yerdir. Erkam b. Ebi'l-Erkam, Bedir, Uhud ve Hendek Gazvelerine iştirak etmiştir.⁵⁵ Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın H. 53'te (673) 80 yaşında vefat ettiği rivayet edilmektedir. Cenaze namazını vasiyeti üzerine Sa'd b. Ebî Vakkâs kıldırılmıştır.⁵⁶

Benî Mahzûm'dan ilk Müslümanlar arasında bulunan bir diğer kişi Ayyâş b. Ebî Rebia'dır. Dâru'l-Erkam dönemi başlamadan önce İslâmiyet'i kabul eden Ayyâş, Ebû Cehil'in ana bir kardeşidir. Mekke'de artan zulüm ve baskılara dayanamadığı için eşi ile birlikte Habeşistan'a hicret eden grup arasında bulunmaktadır. Oğlu Abdullah, Habeşistan'da dünyaya gelmişti. Habeşistan'dan tekrar Mekke'ye döndükten sonra Hz. Ömer ile birlikte Medine'ye hicret etmişti. Fakat henüz şehre varmadan Kubâ'da kendisine yetişen üvey kardeşleri Ebû Cehil ile Hâris b. Hişâm, annelerinin onun gidişinden duyduğu üzüntüyü öne sürerek onu kandırmış ve yeniden Mekke'ye getirmişlerdi.⁵⁷ Ebû Cehil, Ayyâş'ı Mekke'ye getirip hapsedtikten sonra onun bu durumu üzerinden Kureyş kabilesine gözdağı vermişti.⁵⁸ Mekke'ye getirildikten sonra Seleme b. Hişâm ile birlikte hapiste tutulmuştu. Bu durum Hz. Peygamber'e ulaştınca Velîd b. Velîd, onun emri ile Mekke'ye giderek iki sahabeyi hapsedildikleri yerden kurtarmıştır. Üç günlük yolculuktan sonra Medine'ye varmışlardı. Kureyş kabilesi, Hâlid b. Velîd başkanlığındaki bir grup Mekkeliyi onları yakalamakla görevlendirmişti. Fakat Ufân'a kadar giden Mekkeliler, onların izlerine rastlayamayınca amaçlarına ulaşmadan geri dönmüşlerdi.⁵⁹

⁵⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 3/220-223.

⁵¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 10/85-86.

⁵² Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 1/313.

⁵³ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 3/224; Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 11/519.

⁵⁴ bkz. M. Asım Köksal, "Dârülerkam", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/520-521.

⁵⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 3/225; Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 11/519.

⁵⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 3/225; Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 11/519; İbnü'l-Cevzî, *Telkîhu fuhûmi*, 92.

⁵⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 4/120-121.

⁵⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 3/251.

⁵⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 4/124.

Kaynaklarda Benî Mahzûm'a mensup olup ilk Müslümanlar arasında bulunan diğer şahsiyetler hakkında detaylı bilgiler bulunmamaktadır. Fakat ilk dönem siyer kaynakları Habeşistan hicretine katılan kişilerin listesini ihtiva etmektedir. Bu kayıtlar incelendiğinde Benî Mahzûm ve onların müttefiki olan çeşitli batınlardan kişilerin hicrete iştirak ettiği anlaşılmaktadır. Bu da bu isimlerin, ilk Müslümanlardan olduklarını göstermektedir. İncelediğimiz listede bu kabileye mensup olan Şemmâs b. Osmân b. Şerid el-Kureşî el-Mahzûmî bulunmaktadır.⁶⁰ Şemmâs, kendisinin lakabı iken asıl adı Osman'dır. İbn Hişâm'ın aktardığına göre Cahiliye döneminde güneşin altında uzun süre durarak bu şekilde nefsini terbiye eden bir rahip Mekke'ye gelmiştir. Şemmâs, adındaki bu kişi oldukça yakışıklıdır. Osman'ın dayısı Utbe b. Rebîa, yeğeninin ondan daha yakışıklı olduğunu söylemiş ve o günden sonra Osman bu lakapla anılmıştır.⁶¹ Hz. Peygamber, Yesrib'e hicretten sonra Şemmâs b. Osman'ı Hanzale b. Ebî Âmir ile kardeş ilân etti. Şemmâs b. Osman, Bedir ve Uhud Gazvelerine katılmıştır. Şemmâs b. Osman, Uhud'da yaralandıktan sonra Medine'ye amcasının kızı ve Hz. Peygamber'in eşi olan Ümmü Seleme'nin evine götürülerek tedavi edilmeye çalışılmıştır, fakat ertesi gün vefat etmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in emri ile tekrardan Uhud'a götürülmüş, yıkanmadan ve cenaze namazı kılınmadan üzerindeki elbisesiyle birlikte diğer Uhud şehitlerinin yanına defnedilmiştir.⁶² İbn Hişâm da Şemmâs b. Osman'ı Uhud şehitleri arasında olduğunu belirtmektedir.⁶³ Bu kişinin haricinde Hebbâr b. Süfyân'nın⁶⁴ da Habeşistan hicretine katıldığı görülmektedir.⁶⁵ Hebbâr b. Süfyân, Ebû Seleme b. Abdilesed'in yeğenidir.⁶⁶ İbn Sa'd, Hebbâr b. Süfyân'nın Mûte Savaşı'nda şehit edildiğini belirtmektedir.⁶⁷ Hebbâr b. Süfyân'ın Mûte Savaşı'nda şehit olduğuna dair malumatların yanı sıra İbn Abdilber'in Hasan b. Osman aracılığıyla aktardığına göre Vâkîdî, onun adını Mûte Savaşı'nda şehit olanlar arasında zikretmemekte; Ecnadeyn'de şehit olduğunu belirtmektedir.⁶⁸ İbn Hacer ise bu bilgilerden daha farklı olarak Hebbâr b. Süfyân'ın, Yermük Savaşı'nda şehit olduğunu söylemektedir.⁶⁹ Hebbâr b. Süfyân'ın kardeşi Abdullah b. Süfyân da Habeşistan'a hicret eden ikinci grup arasında bulunmaktadır. Abdullah b. Süfyân da Yermük Savaşı'nda şehit olmuştur.⁷⁰ Bunun dışında Hişâm b. Ebi Huzeyfe b. Muğire b.

⁶⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/326.

⁶¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/326-327; bkz. Mustafa Ertürk, "Şemmâs b. Osman", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/507.

⁶² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 3/326.

⁶³ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/122.

⁶⁴ İbn İshâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzî*, 225.

⁶⁵ İbn Sa'd, Hebbâr b. Süfyân ve kardeşi Abdullah b. Süfyân'ı Mekke'nin fethi ve sonrasında Müslüman olan kişiler arasında zikretmektedir. Ona göre Hebbâr b. Süfyân, Mu'te Savaşı'na çıkmadan önce Müslüman olmuştur. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 6/97-98.

⁶⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, 5/361; Ebu'l-Fazl Ahmed b. Ali İbn Hacer, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Mu'avviz (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1415/1995), 6/414.

⁶⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 6/97.

⁶⁸ Ebû Ömer Yusuf b. Abdillâh İbn Abdilber, *el-İstî'âb fî ma'rieti'l-ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrut: Dâru'l-Cil, 1412/1992), 4/1536.

⁶⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/414.

⁷⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 6/126, 6/97; Ebu'l-Fidâ İsmâ'il b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Abdullah b. Abdilmuhsin et-Türkî (Kahire: Dâru Hicr, 1417-1419/1997-1999), 9/670; Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Muhtasarü Târîhi Dimaşk*, thk. Rûhiyye en-Nehhâs vdğ. (Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 1404/1984), 12/238.

Ömer b. Mahzum da Habeşistan'a hicret eden kişiler arasında bulunmaktadır.⁷¹ Bununla birlikte anlaşmaları olan Huzaâ kabilesinden Muattıb b. Avf b. Amr b. el-Fadl b. Afif de aynı grup arasında yer almaktadır.⁷²

Yukarıda aktardığımız bilgilerden de anlaşılacağı üzere Benî Mahzûm'a mensup olan kişilerden bazıları Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara karşı düşmanca tavırlar sergilerken aynı kabileye mensup bazı kişiler ise Hz. Peygamber'in tebliğine olumlu cevap veren ilk grup arasında bulunmaktadır.

SONUÇ

Tarih, belli kişi/ler ve grup/lar etrafında şekillendiğinden olayların ana öznesi olmayan kişi veya grup/lar haliyle geri planda kalmaktadır. İslam tarihinin erken dönemleri, Hz. Peygamber'in etrafında yaşanan olaylar çerçevesinde şekillenmiştir. Bundan dolayı Kureyş içerisinde yer alan bazı önemli kollar yeteri kadar incelenememiştir. Benî Mahzûm da yeteri kadar ele alınmayan kollar arasındadır. İslamî tebliğ sürecinde kabilevî ve bireysel duruş açısından incelediğimiz Benî Mahzûm, liderleri ve mensupları tarafından İslâmiyet'e karşı farklı tavırlar ortaya koymuştur. İslâmiyet'ten önce ve sonraki dönemde Kureyş içerisindeki mücadelelerin çoğunlukla Hâşimîler ve Emevîler arasında meydana geldiği kaydedilmektedir. Oysa Benî Mahzûm, sahip olduğu ekonomik güç ve siyasi nüfuz nedeniyle VI. yy ortalarına doğru Kureyş kolları arasında en itibarlı aile olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Emevîlerin karşısındaki en güçlü rakip olarak kabul edilmektedir. Benî Mahzûm'un Hz. Peygamber'e karşı düşmanca tavırlarının altında geçmişte meydana gelen Ahlâf-Mutayyebûn bölünmesinden sonra Abdümenâfoğulları ile yaşanan siyasi mücadele de etkili olmuştur. Söz konusu mücadeleden ötürü Hz. Peygamber nezdinde Hâşimoğulları'na karşı düşmanca tavırlar sergilenmiştir.

Benî Mahzûm'un İslâmiyet'e muhalif tavır takınmasının bir diğer nedeni de elinde bulundurduğu ekonomik kazançları ve toplum nezdindeki itibarlarını kaybetme endişesidir. Benî Mahzûm'un İslâmiyet öncesi ve sonrası dönemde Yemen ve Taif gibi bölgelerle önemli ticarî ilişkilere sahip bir kol olduğu görülmektedir. Sahip oldukları bu güç onların Araplar tarafından Kureyş ile özdeşleştirilmesini sağlamıştır. Kaynaklarda genellikle Emevîlerin, Hz. Peygamber'e karşı muhalefetleri aktarılmasına rağmen detaylı incelemelerde asıl muhalif tutumun Benî Mahzûm tarafından sergilendiği açıkça görülmektedir. Tarihin kaydettiği bu gerçeklik maalesef göz ardı edilmiştir. Ebû Cehil'in Bedir Gazvesi'nde öldürülmesinin ardından Hz. Peygamber'e ve İslâmiyet'e karşı yürütülen Kureyş muhalefetinin liderliğini Ümeyye ailesinden Ebû Süfyân üstlenmiştir.

İktisadî kaygıların yanı sıra Velîd b. Muğîre örneğinde de görüldüğü gibi bireysel beklentiler, menfaat çatışması gibi nedenlerden dolayı da Benî Mahzûm içerisinde Hz. Peygamber'e menfi tutum takınılmıştır.

⁷¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebîr*, 4/126; Salâhuddîn Halîl b. İzziddîn Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, thk. Ahmed el-Arnaût-Türkî Mustafâ (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1420/2000), 27/203; İbn Abdilber, *el-İstî'âb fi ma'rieti'l-ashâb*, 4/1538.

⁷² İbn İshâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzî*, 225; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/167.

Benî Mahzûm, İslâmiyet'ten önce yaşanan önemli olayların merkezinde yer alırken İslâmiyet'in doğuşu ile birlikte Hz. Peygamber'e karşı oluşturulan muhalefetin liderliğini üstlenmiştir. Ebû Cehil ve Velîd b. Muğîre'nin önderliğinde İslam karşıtı olarak Hz. Peygamber ve Müslümanlara karşı sindirme/geri döndürme politikasının yürütücüsü olmuşlardır. Bundan dolayı İslâmiyet'in Mekke döneminde Hz. Peygamber'e ve -özellikle mevâlî, köle statüsünde bulunan- ilk Müslümanlara karşı fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik baskılar uygulamışlardır. Benî Mahzûm, Kureyş liderleri arasında bulunan üyelerinin ölümüne kadar bu baskı politikasını organize eden ve yürüten batın olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebû Cehil'in İslâmiyet'e karşı ortaya koyduğu bireysel duruş, Benî Mahzûm'un tavrının şekillenmesinde her ne kadar etkili olmuşsa da bu tavır topyekûn bir karşı duruş olmaktan ziyade liderlerin muhalif hareketi olarak kalmıştır. Çünkü İslâmiyet'i ilk yıllarında kabul eden Ebû Seleme, Ümmü Seleme, Erkam b. Ebî'l-Erkam ve Ayyâş b. Ebî Rebîa gibi sahabîlerin de bu kabileye mensup olduğu görülmektedir. Benî Mahzûm, bir yandan İslam'ın karşısındaki en büyük engel durumunda bulunurken bir yandan da bazı üyeleri ile birlikte İslâmiyet uğruna mücadele vermiştir.

KAYNAKÇA

- Apak, Âdem. *Siyer-i Nebî*. İstanbul: Ensar, 4. Baskı, 2020.
- Belâzûrî, Ahmed b. Yahyâ. *Ensâbü'l-eşrâf*. thk. Süheyl Zekkâr-Riyâd Ziriklî. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1416/1996.
- Berki, Ali Himmet-Keskioğlu, Osman. *Hatemü'l-Enbiyâ Hazreti Muhammed ve Hayatı*. Ankara: DİB Yayınları, 21. Basım, 2001.
- el-Cümeylî, Hudayr Abbâs. *Kureyş*. çev. Asım Sarıkaya. İstanbul: Endülüs, 2018.
- Çelikkol, Yaşar. *İslam Öncesi Mekke*. Ankara: Ankara Okulu, 2022.
- Dûrî, Abdulazîz. *İlk Dönem İslam Tarihi -Bir Önsöz-*. çev. Hayrettin Yücesoy. İstanbul: Endülüs, 2016.
- Ebû Hilâl el-Askerî, el-Hasen b. Abdillâh. *el-Evâil*. thk. Muhammed es-Seyyid el-Vekîl. Tanta: Dâru'l-Beşîr, 1407/1987.
- Ertürk, Mustafa. "Şemmâs b. Osman", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 38/507. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Ezrakî, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Abdillâh. *Ahbâru Mekke ve mâ câe fihâ mine'l-âsâr*. thk. Rüşdî es-Sâlih Melhas. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Endelüs, 1983.
- Gür, Rıdvan. "Mahzumoğullarının Mekke İçerisindeki Konumu". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (Haziran 2015), 95-107. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/794212>
- Halefullah, Muhammed Ahmed. *Kur'an'da Anlatım Sanatı el-Fennu'l-Kasasî*. çev. Şaban Karataş. Ankara: Ankara Okulu, 2. Basım, 2012.
- Hamîdullah, Muhammed. "Hilfû'l-Fudûl". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 18/31-32. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali. *el-Esmâü'l-mübheme fi'l-enbâi'l-muhkeme*. nşr. İzzeddin Ali es-Seyyid. 8 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hâncî, 1412/1992.
- Heykel, Muhammed Hüseyin. *Hiz. Muhammed'in Hayatı*. çev. Vahdettin İnce. İstanbul: Kitabevi, 2015.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf b. Abdillâh. *el-İstî'âb fi ma'rieti'l-ashâb*. thk. Ali Muhammed el-Becâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Cil, 1412/1992.
- İbn Habîb, Muhammed b. Habîb el-Bağdâdî. *el-Münemmak fi ahbâri Kureyş*, thk. Hürşid Ahmed Fârûk. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1405/1985.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fazl Ahmed b. Ali. *el-İsâbe fi temyizi's-sahâbe*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Mu'avviz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1415/1995.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. thk. Mustafâ es-Sekkâ vdğ. 2 Cilt. Kahire: Mektebetü Mustafâ el-Bâbî el-Halebî, 1374/1955.

- İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk. *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzî*, thk. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâ'il b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. thk. Abdullah b. Abdilmuhsin et-Türkî. 21 Cilt. Kahire: Dâru Hicr, 1417-1419/1997-1999.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem. *Muhtasarü Târîhi Dimaşk*. thk. Rûhiyye en-Nehhâs vdğ. 31 Cilt. Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 1404/1984.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd. *et-Tabakâtü'l-kebîr*. thk. Ali Muhammed Ömer. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 1421/2001.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahmân b. Ali. *Telkîhu fühûmi ehli'l-eser fi 'uyûni't-târîh ve's-siyer*. Beyrut: Dâru'l-Erkam, 1417/1997.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ali b. Muhammed el-Cezerî. *el-Kâmil fi't-târîh*. thk. Ebu'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî-Muhammed Yûsuf ed-Dekkâk. 11 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1407-1423/1987-2003.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ali b. Muhammed. *Üsdü'l-ğâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*. thk. Ali Muhammed Mu'avvaz-Âdil Ahmed Abdülmevcûd. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1414/1994.
- Kapar, Mehmet Ali. "Mahzûm (Benî Mahzûm)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 27/402-403. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Kehhâle, Ömer Rızâ. *Mu'cemü kabâilil-'Arab el-kadîme ve'l-hadîse*. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1402/1982.
- Kister, Meir Jacob. *İlk Dönem İslam Tarihi Üzerine -Makaleler-*. der. Ali Aksu. Ankara: Ankara Okulu, 2014.
- Köksal, Mustafa Asım. "Dârülerkam", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 8/520-521. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Kur'ân Yolu*. 10 Ocak 2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr>
- Lammens, Henri. "Mahzûm". *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*. 7/195-197. Eskişehir: MEB Yayınları, 2001.
- Mes'ûdî, Ebü'l-Hasen Ali b. el-Huseyn. *Mürûcü'z-zeheb ve me'âdinü'l-cevher*. thk. Yusuf Es'ad Dâğır. 4 Cilt. Kum: Dâru'l-Hicre, 1404/1984.
- Safedî, Salâhuddîn Halîl b. İzziddîn. *el-Vâfi bi'l-vefeyât*. thk. Ahmed el-Arnaût, Türkî Mustafâ. 29 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1420/2000.
- Sarıçam, İbrahim. *İslâm Öncesinden Abbâsîlere Kadar Emevî-Hâşimî İlişkileri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 5. Baskı, 2021.
- Sıbt İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Muzaffer Yûsuf b. Kızıoğlu. *Mir'âtü'z-zamân fi târihi'l-a'yân*. thk. Muhammed Berekât vdğ. 23 Cilt. Dimaşk: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1434/2013.

Şimşek, Mehmet. "Cahiliye Zihniyetinin Bir Tezahürü: Ebû Cehil". *II. Genç Ulusal Akademisyenler Sempozyumu Cahiliye Dönemi*. ed. Feyza Betül Köse. 610-619. Kahramanmaraş: KSÜ SAMER Yayınları, 2020.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Târîhu't-Taberî*. thk. Muhammed Ebü'l-Fadl İbrâhîm. 11 Cilt. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, ts.

Ya'kûbî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'kûb. *Târîhu'l-Ya'kûbî*. thk. Abdülemîr Mühennâ. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-A'lemî, 1431/2010.

Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*. thk. Ömer Abdüsselâm Tedmürî. 53 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, 1406-1420/1986-2000.

ez-Zübeyrî, Mus'ab b. Abdillâh. *Nesebü Kıreyş*. nşr. E. Lévi-Provençal. Kahire: Daru'l Marife, 1370/1951.

Watt, William Montgomery. *Hız. Muhammed Mekke'de*. çev. Süleyman Kalkan. İstanbul: Kuramer, 2. Baskı, 2020.